

«ԱՐՅԱՆ»
ԳԻՏԱՆԵՏԱԶՈՏԱԿԱՆ
ԻՆՍՏԻՏՈՒՏ

ԱՐՅԱՆԻ ԵՐԻՏԱՎԱՐԳ
ԳԻՏՆԱԿԱՆՆԵՐԻ ԵՎ ՄԱՄՆԱԳԵՏՆԵՐԻ
ՄԻԱՎՈՐՈՒՄ (ԱՆԳՄՄ)

ԵՐԵՎԱՆԻ
ՊԵՏԱԿԱՆ
ՀԱՄԱԼՍԱՐԿ

ՄԵԴԻԱ
ԱՍՈՑԻԱՅԻՆ

ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՐՅԱՆ

SCIENTIFIC
ARTSAKH

НАУЧНЫЙ
АРЦАХ

№ 4(7), 2020

Հիմնադիր – Founder – Учредитель:
ԵՐԵՎԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ (ԵՊՀ)
YEREVAN STATE UNIVERSITY (YSU)
ЕРЕВАНСКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ УНИВЕРСИТЕТ (ЕГУ)
www.y-su.am

Հրատարակիչ – Publisher - Издатель:
ԱՐՑԱԽԻ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ԳԻՏՆԱԿԱՆՆԵՐԻ ԵՎ ՄԱՍՆԱԳԵՏՆԵՐԻ ՄԻԱՎՈՐՈՒՄ (ԱԵԳՄՍ)
UNION OF YOUNG SCIENTISTS AND SPECIALISTS OF ARTSAKH (UYSSA)
ОБЪЕДИНЕНИЕ МОЛОДЫХ УЧЁНЫХ И СПЕЦИАЛИСТОВ АРЦАХА (ОМУСА)
www.aegmm.org

ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՐՑԱԽ

SCIENTIFIC ARTSAKH

НАУЧНЫЙ АРЦАХ

№ 4(7), 2020

«Գիտական Արցախ» պարբերականն ընդգրկված է Հայաստանի Հանրապետության Բարձրագույն որակավորման կոմիտեի (ՀՀ ԲՈԿ) սահմանած դոկտորական և թեկնածուական ատենախոսությունների հիմնական արդյունքների ու դրույթների հրատարակման համար ընդունելի գիտական պարբերականների ցանկում:

«Գիտական Արցախ» պարբերականը գտնվում է www.elibrary.ru կայքում:

The «Scientific Artsakh» journal is included in the list of scientific periodicals acceptable for publication of the main results and provisions of doctoral and candidate theses established by the Higher Attestation Committee of the Republic of Armenia (HAC RA).

The «Scientific Artsakh» journal is posted on www.elibrary.ru website.

Журнал «Научный Арцах» включен в список научных периодических изданий, принятых для публикации основных результатов и положений докторских и кандидатских диссертаций, установленных

Высшим аттестационным комитетом Республики Армения (ВАК РА).

Журнал «Научный Арцах» размещен на сайте www.elibrary.ru.

«ԱՐՑԱԽ» հրատ. – «ARTSAKH» Publ. – Изд. «АРЦАХ»
ԵՐԵՎԱՆ – YEREVAN – ЕРЕВАН
2020

**Ընթացիկ համարը նվիրվում է 2020թ. սեպտեմբերի 27-ին
աղբբեջանաթուրքական վարձկան հրոսակների սանձագերծած
պատերազմում Արցախի Սուրբ հողի քաջարի պաշտպաններին:**

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴ

Նախագահ՝ Արամ ՍԻՄՈՆՅԱՆ, ԵՊՀ հայագիտական հետազոտությունների ինստիտուտի տնօրեն,
ՀՀ ԳԱԱ թղթակից անդամ, պատմական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր

Գլխավոր խմբագիր՝ Ավետիք ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ, իրավաբանական գիտությունների թեկնածու, դոցենտ

Գլխավոր խմբագրի տեղակալ՝ Թեհմինա ՄԱՐՈՒԹՅԱՆ, բանասիրական գիտությունների թեկնածու, դոցենտ

Անդամներ՝

Լենա ԱՄՐՅԱՆ, պատմական գիտությունների դոկտոր (**Տառագոնա, Իսպանիա**)

Արծրուն ԱՎԱԳՅԱՆ, բանասիրական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր

Հրանտ ԱՎԱՆԵՍՅԱՆ, հոգեբանական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր

Դավիթ ԲԱԲԱՅԱՆ, պատմական գիտությունների դոկտոր, դոցենտ

Վահրամ ԲԱԼԱՅԱՆ, պատմական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր

Նաչիկ ԳԱԼՍՅԱՆ, քաղաքական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր

Զուլիետա ԳՅՈՒԼԱՄԻՐՅԱՆ, մանկավարժական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր

Վլադիսլավ ԳՐՈՒԶԴԵՎ, իրավաբանական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր (**Կոստրոմա, ՌԴ**)

Գևորգ ԴԱԻԵԼՅԱՆ, իրավաբանական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր

Արման ԵՐԻՎԱՐՅԱՆ, պատմական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր

Ալֆրեդ դե ՉԱՅԱՍ, իրավաբանական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր (**Ժնև, Շվեյցարիա**)

Սեյրան ՉԱԶԱՐՅԱՆ, փիլիսոփայական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր

Մարեկ ԺԵՅՍՈ, քաղաքական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր (**Օլշտին, Լեհաստան**)

Նատալյա ԿՈՎԿԵԼ, իրավաբանական գիտությունների թեկնածու, դոցենտ (**Միսսկ, Բելառուս**)

Վալենտինա ԼԱՊԵՎԱ, իրավաբանական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր (**Մոսկվա, ՌԴ**)

Օտտո ԼՈՒԽՏԵՐՅԱՆՆՆԻ, իրավաբանական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր (**Համբուրգ, Գերմանիա**)

Ռուզաննա ՀԱԿՈԲՅԱՆ, իրավաբանական գիտությունների դոկտոր, դոցենտ

Իրինա ՀԱՅՈՒԿ, փիլիսոփայական գիտությունների թեկնածու, դոցենտ (**Լվով, Ուկրաինա**)

Նազիկ ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ, մանկավարժական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր

Մուշեղ ՀՈՎՍԵԹՅԱՆ, բանասիրական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր

Գագիկ ՂԱԶԻՆՅԱՆ, ՀՀ ԳԱԱ ակադեմիկոս, իրավաբանական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր

Աշոտ ՄԱՐԿՈՍՅԱՆ, տնտեսագիտության դոկտոր, պրոֆեսոր

Էդիկ ՄԻՆԱՅԱՆ, պատմական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր

Կարեն ՆԵՐՍԻՍՅԱՆ, տնտեսագիտության թեկնածու, դոցենտ

Հայկ ՍԱՐԳՍՅԱՆ, տնտեսագիտության դոկտոր, պրոֆեսոր

Յուրի ՍՈՒՎԱՐՅԱՆ, ՀՀ ԳԱԱ ակադեմիկոս, տնտեսագիտության դոկտոր, պրոֆեսոր

Մաքսիմ ՎԱՍԿՈՎ, սոցիոլոգիական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր (**Դոնի Ռոստով, ՌԴ**)

Գարիկ ԶԵՌՅԱՆ, քաղաքական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր

Տիգրան ԶՈՂԱՐՅԱՆ, քաղաքական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր

Գիտական Արցախ, № 4(7), 2020, Երևան, «ԱՐՑԱԽ» հրատարակչություն, 2020, 280 էջ:

**«Գիտական Արցախ» պարբերականի 2020թ. 4-րդ (7-րդ) համարի տպագրության
աջակցել է «Մեդիա ասոցիացիա» սահմանափակ պատասխանատվությամբ ընկերությունը:**

The Issue is Recommended for Publication by the Editorial Council of the «Scientific Artsakh» Journal

*The current issue is dedicated to the brave defenders
of the Holy land of Artsakh in the war unleashed by
azerbaijani-turkish mercenaries on September 27, 2020.*

EDITORIAL COUNCIL

Chairman: Aram SIMONYAN, Director of Institute for Armenian Studies of YSU, NAS RA Associate Member,
Doctor of History, Professor

Editor-in-Chief: Avetik HARUTYUNYAN, Ph.D in Law, Associate Professor

Deputy Editor-in-Chief: Tehmina MARUTYAN, Ph.D in Philology, Associate Professor

Members:

Lena ASRYAN, Doctor of History (Tarragona, Spain)
Artsrun AVAGYAN, Doctor of Philology, Professor
Hrant AVANESYAN, Doctor of Psychology, Professor
David BABAYAN, Doctor of History, Associate Professor
Vahram BALAYAN, Doctor of History, Professor
Gevorg DANIELYAN, Doctor of Law, Professor
Khachik GALSTYAN, Doctor of Political Sciences, Professor
Gagik GHAZINYAN, Academician of NAS RA, Doctor of Law, Professor
Vladislav GRUZDEV, Doctor of Law, Professor (Kostroma, Russia)
Julieta GYULAMIRYAN, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Ruzanna HAKOBYAN, Doctor of Law, Associate Professor
Nazik HARUTYUNYAN, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Irina HAYUK, Ph.D in Philosophy, Associate Professor (Lviv, Ukraine)
Mushegh HOVSEPYAN, Doctor of Philology, Professor
Garik KERYAN, Doctor of Political Sciences, Professor
Tigran KOCHARYAN, Doctor of Political Sciences, Professor
Natalia KOVKEL, Ph.D in Law, Associate Professor (Minsk, Belarus)
Valentina LAPAEVA, Doctor of Law, Professor (Moscow, Russia)
Otto LUCHTERHANDT, Doctor of Law, Professor (Hamburg, Germany)
Ashot MARKOSYAN, Doctor of Economic Sciences, Professor
Edik MINASYAN, Doctor of History, Professor
Karen NERSISYAN, Ph.D in Economic Sciences, Associate Professor
Hayk SARGSYAN, Doctor of Economic Sciences, Professor
Yuri SUVARYAN, Academician of NAS RA, Doctor of Economic Sciences, Professor
Maksim VASKOV, Doctor of Sociology, Professor (Rostov-on-Don, Russia)
Arman YEGHIAZARYAN, Doctor of History, Professor
Seyran ZAKARYAN, Doctor of Philosophy, Professor
Alfred de ZAYAS, Doctor of Law, Professor (Geneva, Switzerland)
Marek ZEJMO, Doctor of Political Sciences, Professor (Olsztyn, Poland)

Scientific Artsakh, № 4(7), 2020, Yerevan, «ARTSAKH» Publishing House, 2020, 280 pages.

The publication of the 4th (7th) 2020 «Scientific Artsakh» journal was supported by «Media Association» LLC.

Номер рекомендован к публикации редакционным советом журнала «Научный Арцах»

*Текущий номер посвящен отважным защитникам
Святой земли Арцаха в войне, развязанной азербайджано-
турецкими наемниками 27 сентября 2020 года.*

РЕДАКЦИОННЫЙ СОВЕТ

Председатель: Арам СИМОНЯН, директор Института арменоведческих исследований ЕГУ, член-корреспондент НАН Республики Армения, доктор исторических наук, профессор

Главный редактор: Аветик АРУТЮНЯН, кандидат юридических наук, доцент

Заместитель главного редактора: Теймина МАРУТЯН, кандидат филологических наук, доцент

Члены:

Арцрун АВАГЯН, доктор филологических наук, профессор
Грант АВАНЕСЯН, доктор психологических наук, профессор
Рузанна АКОПЯН, доктор юридических наук, доцент
Назик АРУТЮНЯН, доктор педагогических наук, профессор
Лена АСРЯН, доктор исторических наук (Таррагона, Испания)
Давид БАБАЯН, доктор исторических наук, доцент
Ваграм БАЛАЯН, доктор исторических наук, профессор
Максим ВАСЬКОВ, доктор социологических наук, профессор (Ростов-на-Дону, Россия)
Хачик ГАЛСТЯН, доктор политических наук, профессор
Ирина ГАЮК, кандидат философских наук, доцент (Львов, Украина)
Владислав ГРУЗДЕВ, доктор юридических наук, профессор (Кострома, Россия)
Джюльетта ГЮЛАМИРЯН, доктор педагогических наук, профессор
Геворг ДАНИЕЛЯН, доктор юридических наук, профессор
Арман ЕГИАЗАРЯН, доктор исторических наук, профессор
Марек ЖЕЙМО, доктор политических наук, профессор (Ольштын, Польша)
Альфред де ЗАЙАС, доктор юридических наук, профессор (Женева, Швейцария)
Сейран ЗАКАРЯН, доктор философских наук, профессор
Гагик КАЗИНЯН, академик НАН РА, доктор юридических наук, профессор
Гарик КЕРЯН, доктор политических наук, профессор
Наталья КОВКЕЛЬ, кандидат юридических наук, доцент (Минск, Беларусь)
Тигран КОЧАРЯН, доктор политических наук, профессор
Валентина ЛАПАЕВА, доктор юридических наук, профессор (Москва, Россия)
Отто ЛЮХТЕРХАНДТ, доктор юридических наук, профессор (Гамбург, Германия)
Ашот МАРКОСЯН, доктор экономических наук, профессор
Эдик МИНАСЯН, доктор исторических наук, профессор
Карен НЕРСИСЯН, кандидат экономических наук, доцент
Мушег ОВСЕПЯН, доктор филологических наук, профессор
Гайк САРГСЯН, доктор экономических наук, профессор
Юрий СУВАРЯН, академик НАН РА, доктор экономических наук, профессор

Научный Арцах, № 4(7), 2020, Ереван, Издательство «АРЦАХ», 2020, 280 страниц.

Публикация 4(7) номера 2020 года журнала «Научный Арцах» была осуществлена при содействии ООО «Медиа ассоциация».

Անի Սահակյան. Վիրտուալ կազմակերպությունների առանձնահատկությունները..... 155
Ani Sahakyan. Features of Virtual Organizations
Ани Саакян. Особенности виртуальных организаций

Վահագն Տեփոյան. Տնտեսության ամփոփ ցուցանիշների վրա ֆինանսական համակարգի ցուցիչների ազդեցությունների գործոնային վերլուծություններ..... 164
Vahagn Teroyan. The Factor Analysis of the Influence of the Financial System Indicators on the Summarized Economic Indicators
Ваагн Тепоян. Факторный анализ влияния показателей финансовой системы на сводные экономические показатели

ՄԱՆԿԱԿԱՐԺՈՒԹՅՈՒՆ, PEDAGOGY, ПЕДАГОГИКА

Մերի Հովհաննիսյան. Հեռավար ուսուցման առանձնահատկությունները..... 178
Meri Hovhannisyan. Peculiarities of Distance Learning
Мери Ованнисян. Особенности дистанционного обучения

ԼԵԾԿԱԲԱՆՈՒԹՅՈՒՆ, LINGUISTICS, ЛИНГВИСТИКА

Լուսինե Սողոմոնյան. Գերմաներեն երկխոսության հոգելեզվարանական բնութագրերը..... 188
Lusine Soghomonyan. The Psycholinguistic Characteristics of German Dialogues
Лусине Согомонян. Психолингвистические характеристики диалогов в немецком языке

ԳՐԱԿԱՆԱԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ, LITERATURE STUDY, ЛИТЕРАТУРОВЕДЕНИЕ

Անուշ Թասալյան. Եղիշե Չարենցը և «Ստանդարտ» հանդեսի միակ համարը..... 199
Anush Tasalyan. Yeghishe Charents and the Only Issue of «Standard» Magazine
Ануш Тасалян. Егише Чаренц и единственный номер журнала «Стандарт»

Արամ Խաչատրյան. Փնացքի ու երկաթուղու ֆունկցիոնալ նշանակությունը Հրաչյա Սարիբեկյանի «Ապուլների ուղևորությունը» վեպում..... 206
Aram Khachatryan. Functional Significance of the Train and Railway in the Novel «Journey of Idiots» by Hrachya Saribekyan
Арам Хачатрян. Функциональное значение поезда и железной дороги в романе «Путешествие идиотов» Грачьи Сарибекяна

Շուշան Խաչատրյան. Մուխտար Աուեզովը և դազախական դրամատուրգիան 1920-1940-ական թթ.-ին..... 213
Shushan Khachatryan. Mukhtar Aueзов and Kazakh Dramaturgy in the 1920-1940s
Шушан Хачатрян. Мухтар Ауэзов и казахская драматургия в 1920-40-ых годах

Սիրանուշ Փարսադանյան. Պատմական դեպքերի գեղարվեստական մարմնավորումը Հովհ. Սիրոզյան Վանանդեցու «Տեսարան հանդիսացն Հայկայ, Արամայ և Արայի» պոեմում..... 223
Siranush Parsadanyan. Fictional Illustration of Historical Events in «Hayk, Aram and Ara's Scene» Poem by Hovhannes Mirzayan Vanandetsi
Сирануш Парсаданян. Художественное олицетворение исторических событий в поэме «Знаменитые деяния Айка, Арама и Ара» Ованнеса Мирзаяна Ванандеци

**ՎԻՐՏՈՒԿԱԼ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ
ԱՌԱՆՁՆԱԳԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ***

ՉՏԴ 331.1

ԱՆԻ ՍԱԳԱԿՅԱԼ

Շիրակի Մ. Նալբանդյանի անվան պետական համալսարանի գործարարության և վարչարարության ամբիոնի դասախոս, տնտեսական գիտությունների թեկնածու, ք. Գյումրի, Հայաստանի Հանրապետություն sahakyanani@mail.ru

Հոդվածի նպատակն է բացահայտել վիրտուալ կազմակերպությունների առանձնահատկությունները: Մեր խնդիրն է ուսումնասիրել վիրտուալ կազմակերպության գործունեությունը, ինչպես նաև համեմատել ավանդական ու վիրտուալ կազմակերպություններին բնորոշ որոշ հատակնիշներ: Արդյունքում ներկայացրել ենք վիրտուալ կազմակերպության առավելություններն ու թերությունները:

Հետազոտության իրականացման ընթացքում կիրառվել են էմպիրիկ հետազոտության մեթոդներ:

Հետազոտության արդյունքում հանգել ենք այն եզրակացության, որ վիրտուալ կազմակերպությունը կամավոր ժամանակավոր համագործակցության ձև է մի քանիսի միջև, որպես կանոն, անկախ գործընկերների միջև, որոնք բարիքների արտադրության համակարգի օպտիմալացման շնորհիվ մեծ օգուտներ են բերում հաճախորդներին: Այդ կազմակերպությունների առավելություններից են շուկայի պատվերի կատարման արագությունը, ընդհանուր ծախսերի նվազեցումը, հաճախորդների կարիքների ավելի լիարժեք բավարարումը, շրջակա միջավայրի փոփոխությունների նկատմամբ ճկունությունը, ինչպես նաև նոր շուկաներ մուտք գործելու խոչընդոտներն իջեցնելու հնարավորությունը:

Հիմնաբառեր` վիրտուալ կազմակերպություն, ավանդական կազմակերպություն, արհեստական ինտելեկտ, հաղորդակցման տեխնոլոգիա, էլեկտրոնային առևտուր:

Ներածություն

Յուրաքանչյուր օր համացանցի դերը բիզնեսի ոլորտում ընդլայնվում է (ինտերնետ-ծառայությունները, առցանց խանութները, ինտերնետ բանկինգը և այլն), որը մեծ հնարավորություններ է ընձեռում կազմակերպությունների զարգացման համար` առաջացնելով նոր ձևեր, ինչպիսին է, օրինակ, վիրտուալ կազմակերպությունը: Այս ձևի առաջացումը կապված է ինտեգրացիոն գործընթացների, ժամանակակից շուկաների բարելավման, գլոբալիզացիայի և զարգացման, հաճախորդների հետ հարաբերությունների բարելավման և հաճախորդների գոհունակության աստիճանի բարձրացման հետ: Բազմաթիվ նման կազմակերպությունների առաջացումը խորհրդանշում է սպասարկման մակարդակի բարձրացումը:

Առաջին հերթին նշենք, որ վիրտուալ կազմակերպությունն աշխարհագրականորեն տարանջատված խմբերի, մարդկանց, կազմակերպչական միավորումների մշտական կամ ժամանակավոր հավաքածու է, որոնք միավորվում են

* Հոդվածը ներկայացվել է 05.07.2020թ., գրախոսվել` 14.07.2020թ., տպագրության ընդունվել` 22.12.2020թ.:

հատուկ ինդիքներ լուծելու համար, համնում են հատուկ նպատակների՝ հիմնված աշխատանքի բաժանման, պարտականությունների և ցանցի կառուցվածքի սկզբունքների վրա, որոնց ընդհանուր գործողություններն իրականացվում են տեղեկատվական և հաղորդակցման տեխնոլոգիաների կիրառմամբ³⁸¹: Վիրտուալ կազմակերպությունների նպատակը շահույթ ստանալն է՝ առավելագույնի հասցնելով հաճախորդների գոհունակությունը, քան հնարավոր մրցակիցները: Այսօր գլոբալիզացիայի ազդեցությամբ շատ կազմակերպություններ ընդլայնում են իրենց սահմանները այնքան, որ իրենց աշխատակիցները, նույն թիմի անդամները և նույնիսկ մեկ թիմի անդամներն անձամբ չճանաչեն միմյանց, կարող են լինել տարբեր քաղաքներում ու երկրներում: Սա նշանակում է, որ նրանք տարբեր մշակույթների են պատկանում, ընկալում են տարբեր կերպ և կարող են խոսել տարբեր լեզուներով:

Այսօր վիրտուալ կազմակերպություններն առավելապես ներկայացված են ինչպես ինտելեկտուալ ոլորտներում, ինչպիսիք են՝ ինտերնետային նախագծերը, խմբագրումը, լրագրությունը, ծրագրային ապահովումը և ծառայությունը, այնպես էլ՝ էլեկտրոնային առևտուրը, որը առավել մեծ տնտեսական նշանակություն ունի: Մասնավորապես մինչև 2023 թվականը առցանց մանրածախ առևտրի վաճառքը կանխատեսվում էր 6,5 տրիլիոն ԱՄՆ դոլար, բայց համաճարակի բռնկումից ի վեր առկա կանխատեսումները ենթարկվում են փոփոխության: Իսկ Հայաստանում 2020թ.-ի առաջին 5 ամսիներին այն կազմել է 11,8 միլիոն դոլար:

Աշխատանքի ընթացքում մենք կանդադառնանք ծրագրային ապահովման և ծառայության ոլորտի կազմակերպություններին: Նշենք, որ այս ոլորտի եկամուտները ՀՀ-ում 2018թ.-ին կազմել է 922.3 մլն ԱՄՆ դոլար, որը ՀՆԱ-ի 2,8% է: 2018թ.-ին գործող ընկերությունների թիվը հասել է շուրջ 800-ի. տեղական ընկերությունների մասնաբաժինը՝ 52.5%, օտարերկրյա ընկերություններինը՝ 31%³⁸²: Օտարերկրյա մասնաճյուղերը մայր ձեռնարկությունների համար ծրագրավորման կենտրոններ են (Outsourcing) կամ արտապատվիրման կենտրոններ՝ հստակ սահմանված բյուջեով, որոնց գործունեությունից ստացված եկամտի փոքր մասն է մնում երկրում: Իսկ տեղական կազմակերպությունների մեծ մասը պատվերներ են ստանում արտասահմանյան կազմակերպությունների կողմից: Նման կազմակերպության օրինակ է Develandoo-ն, որը Հայաստանում արհեստական ինտելեկտի հետազոտման առաջատարն է: Որպես նորարարության լաբորատորիա՝ Develandoo-ն հաջողությամբ ստեղծել է ավելի քան 30 արտադրանք գլոբալ ձեռնարկությունների համար, ինչպիսիք են՝ KPIT Germany-ը և Welocalize USA-ը³⁸³: Կազմակերպությունն ունի 14 աշխատակից: Սակայն նշենք, որ պատվերներից կախված՝ աշխատակիցերի քանակը կարող է համարվել կամ հակառակը՝ կրճատվել, ինչպես նաև կարող են ձևավորվել խմբեր: Այս կազմակերպության գործունեության հիման վրա փորձել ենք բացահայտել վիրտուալ կազմակերպությունների առանձնահատկությունները: Կազմակերպությունում ամենաարժեքավորն այն է, որ այն ձևավորվում է անհատներից, որոնք իրենց հայեցակարգային նպատակակետն են բերում կազմակերպության գործունեությունում: Նրանք հանդես են գալիս որպես գործակալների ժամանակավոր կողպերացիներ՝ ստեղծելով բոլորովին հատուկ սոցիալ-տնտեսական հարաբերություններ: Ինչպես գիտենք, կազմակերպության գործունեության պլանավորման, կազմակերպման ու համակարգման համար անհրաժեշտ է նաև կառավարման համապատասխան մոտեցումներ: Այս կազմակերպությունը ունի հետևյալ հմտությունները. բացահայտել ու

³⁸¹ Еленин А., Пономарев И., Виртуальные корпорации // Business online, 2001, С. 32.

³⁸² Հայաստանի վիճակագրության կոմիտե, ՀՀ սոցիալ-տնտեսական վիճակը,

[https://www.armstat.am/am/:](https://www.armstat.am/am/)

³⁸³

Develedoo,

[https://www.develandoo.com/?fbclid=IwAR1fEtti8IKxX3o-](https://www.develandoo.com/?fbclid=IwAR1fEtti8IKxX3o-McggSo4idmgTI97Hfg9fzy3WTzfSGRjSKLKxthUkZfO)

McggSo4idmgTI97Hfg9fzy3WTzfSGRjSKLKxthUkZfO.

գրավել ծրագրի իրականացման համար անհրաժեշտ հիմնական կոմպետենցիաները և ներգրավված կոմպետենցիաների հիման վրա կազմակերպել արտադրանքի ստեղծման ու վաճառքի գործընթացը: Դրա հիման վրա հնարավոր է ընդհանուր առմամբ ձևակերպել կազմակերպության կառավարման հիմնական գործառնությունները.

- ծրագրի պահանջների սահմանում,
- հնարավոր գործընկերների որոնում և գնահատում,
- առաջադրանքների օպտիմալ կերպով իրականացնելու համար պիտանի կատարողների ընտրություն,
- կատարողների ներգրավում և բաշխում,
- գործընկերների, ռեսուրսների շարունակական մոնիթորինգ և վերաբաշխում:

Վերոնշյալ առանձնահատկությունների հիման վրա կազմակերպությունը նաև ձևավորել է աշխատակիցների նկատմամբ պահանջները.

- Առաջադրանքների հստակ ձևակերպման, տեղեկատվության ներկայացման ունակություն: Միջազգային կազմակերպությունների աշխատակիցներից պահանջվում է նաև օտար լեզվի իմացություն:
- Գրավոր, էլեկտրոնային հաղորդակցության հմտությունների լավ տիրապետում,
- Գիտելիքների լայն շրջանակ՝ տեքստային մտածողություն (քանի որ աշխատակիցները ոչ թե մեկ ծրագրի շրջանակում են աշխատում, այլ մի քանի ու նաև միաժամանակ),
- Նպատակներ հաստատելու ունակություն, սեփական ժամանակի կառավարում,
- Որոշակի խնդիրների ոչ ստանդարտ լուծումներ գտնելու ունակություն,
- Աշխատանքի արդյունքների համար անձնական պատասխանատվություն, որի կապակցվածությամբ աշխատողները պետք է լավ տեղյակ լինեն համապատասխան ցուցումներին, օրենսդրությանը, կազմակերպության էթիկական ստանդարտներին,
- Աշխատակիցները պետք է ներկայացնեն կազմակերպությունը, որի կազմում նրանք մաս են կազմում, այնպես էլ այն խումբը, որում նրանք ընդգրկված են:

Հարկ է նշել, որ վիրտուալ կազմակերպությունների բազմաթիվ հաջողություններն ակնհայտ են, բայց ավելի լայն համատեքստում վիրտուալ կազմակերպությունների կազմակերպման ու գործունեության վերաբերյալ բազմաթիվ հարցեր բաց են մնում: Այստեղ առկա որոշ խնդիրներ կարելի է գնահատել որպես ցանկացած նորարարական հայեցակարգի բնորոշ խնդիր, ինչպես նաև դեռևս կանոնակարգված չեն Հայաստանում էլեկտրոնային առևտրի մաքսային, հարկային ու վճարահաշվարկային օրենսդրությանն առնչվող խնդիրները: Որպես այս ոլորտի խթանում կարող ենք նշել, որ 2015թ.-ին ուժի մեջ է մտել «Տեղեկատվական տեխնոլոգիաների ոլորտի պետական աջակցության մասին» օրենքը, որը նախատեսում էր պետական աջակցություն 2 ուղղությամբ: Առաջինը վերաբերում է պետական աջակցության ծրագրերին, երկրորդը՝ հարկային արտոնություններին: 2016թ.-ին նոր ստեղծվող և սկսնակ տնտեսվարող սուբյեկտների համար հասանելի դարձան հարկային արտոնություններ. 0 % շահութահարկ և 10% եկամտահարկ, որը խթանեց նոր կազմակերպությունների առաջացման գործընթացները³⁸⁴:

Վիրտուալ կազմակերպության բիզնես գործընթացները շատ առումներով նման են ցանկացած կազմակերպությունում օգտագործվող ստանդարտ գործընթացներին՝ հաշվապահություն, մարքեթինգ, լոգիստիկա և այլն: Բայց ավելանում են նաև նոր ու յուրահատուկ գործընթացներ՝ միջնորդ-գործակալների փնտրում, վիրտուալ կազմակերպության գործակալների բանակցություն, պարտականությունները

³⁸⁴ «Տեղեկատվական տեխնոլոգիաների ոլորտի պետական աջակցության մասին» օրենք, <https://www.arlis.am/documentview.aspx?docid=112428>:

չկատարելու դեպքում գործակալների փոխարինում և այլն: Միևնույն ժամանակ բիզնես գործընթացները տարբերվում են ավանդականից: Դրանցում պետք է հաշվի առնվեն փոխադարձ թերութունների փոխհատուցման և գործակալների առավելությունների ամրապնդման միտումները: Օրինակ՝ կարելի է միավորել մեծ կազմակերպությունների առավելությունները և փոքր կազմակերպությունների՝ ռեսուրսների պակաս ունենալու թերությունները, որոնք, սակայն, կարողանում են արագ արձագանքել փոփոխություններին և վերակազմավորվել: Գործառույթների հստակեցումը պետք է լինի վիրտուալ կազմակերպության գործունեության համար բիզնես մոդելի մշակում, օրինակ՝ բանակցությունների սխեման և հաջորդականությունը, պատվերի իրականացման ժամանակ վիրտուալ կազմակերպության աշխատակիցների միջև ինֆորմացիայի փոխանակումը:

Վիրտուալ կազմակերպության առանձնահատկությունները բացահայտելու համար ոչ միայն ուսումնասիրել ենք վերոնշյալ կազմակերպության գործունեությունը և կառավարումը, այլ նաև համեմատել ենք ավանդական կազմակերպության հետ: Առաջին հերթին վիրտուալ կորպորացիաներն ունեն ավելի մեծ շարժընթաց և ճկունություն ինչպես գործընկերների փոփոխությունների, այնպես էլ իրենց գործունեության շրջանակների փոփոխության մեջ:

Ճկունություն: Վիրտուալ կազմակերպությունները կարելի է ձևավորել տարբեր անհամադրելի էլեմենտներից, որոնք ձևավորվում են որոշակի բիզնես նպատակի իրականացման համար և ապամոնտաժվում են դրա ձեռքբերումից հետո: Բացի դրանից, եթե փոփոխված ռազմավարությունը պահանջում է, ապա կարող է արագ վերակազմավորվել և անհրաժեշտության դեպքում վերաբաշխել ակտիվները: Քանի որ շահագործման ծախսերը ցածր են, ապա նվազում են արմատական փոփոխությունների իրականացման ծախսերը և ռիսկերը: Վիրտուալ կազմակերպությունների համար նախատեսված բոլոր պահանջներից սա հավանաբար առավել հակասականն է թվում: Հենց սրանում է վիրտուալ կազմակերպության ճկունության հնարավորությունը, սակայն դրա իրականացման համար պահանջվում է մենեջերների և աշխատակիցների աշխատանքի ճկունություն: Իսկ նորարարության ներդրման համար պահանջվում են մարդկային ռեսուրսների կառավարման նոր մոտեցումներ³⁸⁵: Ինչպես արդեն նշեցինք, ուսումնասիրվող կազմակերպությունը համագործակցում է ինչպես հայկական, այնպես էլ արտասահմանյան կազմակերպությունների հետ: Իսկ ավանդական կազմակերպությունները կողմնորոշած են երկարաժամկետ ծրագրերի վրա, ինչը նրանց զրկում է շուկայական իրավիճակի փոփոխություններին համարժեքորեն արձագանքելու հնարավորությունից: Մեծ, երբեմն հսկա կառույցները պահանջում են մեծ չափի ներդրումներ:

Շարժունություն: Հաղորդակցման ցանցերի, այլ ոչ թե շենքերի և ֆիզիկական ակտիվների օգտագործումը նշանակում է, որ մեր ժամանակներում աշխատանքի ֆիզիկական գտնվելու վայրը քիչ կարևոր է: Արդյունքում կարիք չի լինում, որպեսզի բաժիններն ու աշխատանքային խմբերը միմյանց հետ սերտ ֆիզիկական շփման մեջ լինեն: Ծրագրային խմբերը կարող են հավաքվել տարբեր վայրերում: Օրինակ հենց այդպես է լինում հրատարակչություններում: Տարբեր երկրներում ապրող առանձին աշխատակիցներն աշխատում են միասին և կարող է երբեք իրար չտեսնեն: Կարիք չի առաջանում աշխատանքը կատարելու գրասենյակում:

Սահմանների բացակայություն: Վիրտուալ կազմակերպությունները իրենց բնույթով միտումնավոր կերպով խառնված սահմաններ ունեն: Նրանք սահմանափակվում են, որպեսզի այն ընկալվի որպես առանձին, իրավաբանորեն

³⁸⁵ Zafar A., Abumelha M., Alharthi M., Virtual organization as a strategic tool: Past, Present and Future, International Journal of Computer Systems, Volume 02, Issue 04, April 2015, 108-114.

սահմանված կազմակերպություն: Նրանք ի վիճակի են մատակարարներին միավորելու մի ցանցի մեջ այնպես, որ դժվար է նկատել՝ որտեղ է մի կազմակերպությունն ավարտվում, որտեղից է մյուսը սկսվում³⁸⁶:

Ռեսուրսների ներգրավում: Ավանդական կազմակերպություններում նոր ապրանքների մշակման և շուկա ներկայացնելու համար պահանջվում է զգալի ռեսուրսների ներգրավում: Ի տարբերություն դրա՝ վիրտուալ կազմակերպությունները իրենց համար ռեսուրսներ չեն գնում, այլ փնտրում են նոր գործընկերներ, որոնք ունեն համապատասխան ռեսուրսներ, գիտելիքներ և ունակություններ համատեղ գործունեություն կազմակերպելու և իրականացնելու համար: Այլ կերպ ասած՝ շուկայում մրցակցային առավելության հասնելու համար ընտրվում են կազմակերպություններ, անհատներ կամ խմբեր, որոնք ունեն պատվերն իրականացնելու անհրաժեշտ ռեսուրսներ ու կարողություններ: Վիրտուալ կազմակերպություններն ապահովում են լուրջ մրցակցային առավելություններ՝ շնորհիվ հիմնական և շրջանառվող միջոցների ծախսերի կրճատման:

Կառուցվածք: Վիրտուալ կազմակերպությունները ունեն նման կազմակերպություններին բնորոշ ցանցային կառուցվածք, որում յուրաքանչյուրը հասանելի է բոլորին, իսկ առաջատար մենեջերների գործառույթները սահմանափակվում են համատեղ աշխատանքի, աշխատակազմի հավաքագրման և վերապատրաստման կազմակերպամամբ:

Վիրտուալ կազմակերպության ֆիզիկական կառուցվածքը շատ ավելի քիչ է զարգացած ավանդականի հետ համեմատած: Վիրտուալ կազմակերպությունների կյուբական միջոցները, ինչպիսիք են՝ գրասենյակները, կահույքը, պահեստը և այլն, այնքան էլ մեծ չեն, և դրանք, որպես կանոն, աշխարհագրորեն տեղաբաշխված են: Եթե շահագործման տեսանկյունից դիտարկենք իրավիճակը, ապա ապակենտրոնացված օբյեկտները գերադասելի են հսկայական և մի վայրում կենտրոնացածից³⁸⁷: Ավանդական կազմակերպությունները ունեն գրասենյակային շենք, իսկ վիրտուալ կազմակերպություններում նույն նպատակին է ծառայում հաղորդակցման ցանցը: Տեխնոլոգիաներն իրենցից ներկայացնում են գործիքներ, որոնք թույլ են տալիս իրականացնել աշխատանք:

Ամփոփելով համեմատական վերլուծությունը՝ առանձնացնենք ավանդական և վիրտուալ կազմակերպության հետևյալ բնութագրիչ հատկանիշների տարբերությունը.

Աղյուսակ 1. Ավանդական և վիրտուալ կազմակերպությունների տարբերությունը

Հատկանիշ	Ավանդական կազմակերպություն	Վիրտուալ կազմակերպություն
Գործունեության բնույթ	Մշտական, մեկուսացված	Ոչ մշտական, բաց
Աշխատակիցների կարգավիճակ	Փոխարինելի, փոխկապակցված, հանդուրժող	Հավատարմություն, տեղեկացված լինել, անկախ
Ճյուղային մակարդակ	Ցածր	Բարձր
Ազդեցություն,	Կախված է	Կախված է գիտելիքներից և

³⁸⁶ **Бережнов Г.В.** Виртуальная организация. Неравновесный принцип управления развитием предприятия. Российское предпринимательство. // Журнал, 2003, №12, С. 51-55.

³⁸⁷ **Шайхутдинов Д.В., Горбатенко Н.И., Коломиец А.В.** Виртуальное предприятие – новый подход к организации учебного процесса В ВУЗЕ // Международный журнал экспериментального образования. – 2017. – № 10. – С. 43-48.

իշխանություն	հիերարխիական մակարդակից	հմտություններից
Կազմակերպությունում կողմնորոշումը	Կազմակերպության նկատմամբ կողմնորոշում	Սեփական հետաքրքրությունների, կազմակերպության և կոլեկտիվի նկատմամբ կողմնորոշում
Աշխատակիցների և վարչական կազմի միջև հարաբերություններ	Ենթակա և ղեկավար հարաբերություն	Պայմանագրային բոլոր մակարդակներում, հարաբերությունների կարգավորման մեխանիզմների հեշտացում
Կառավարչական գործունեություն իրականացնելու մեխանիզմ	Ավանդական կապի միջոցների կիրառմամբ՝ հեռախոս, ֆաքս, փոստ	Ինտեգրացված և լոկալ տեղեկատվական համակարգերի միջոցով
Կազմակերպչական մշակույթ	Ֆորմալ	Ենթադրում է լինել բաց և փոխվատահոլ
Համագործակցության հնարավորություն	Ցածր	Լայն, հիմնված է մի շարք համաձայնագրերի և փոխադարձ ներդրումների վրա
Կարևորագույն նպատակը	Առավելագույն արդյունք	Օգուտի օպտիմալացում

Վիրտուալ իրականության ընդհանուր առանձնահատկություններն արտացոլվում են վիրտուալ կազմակերպություններին բնորոշ հատուկ բնութագրերում³⁸⁸.

- Նշանակալի ոչ նյութական ակտիվներ ու փոխկապակցված ցանցեր: Ոչ նյութական ակտիվներն են՝ մարդկային կապիտալում և գիտահետազոտական աշխատանքներում ներդրումներ, մտավոր կապիտալ, կորպորատիվ մշակույթ, ապրանքանիշ, կազմակերպության հեղինակություն, նոու-հաու, հմտություններ, ֆորմալ գիտելիքներ, կառավարման գործընթացներ, պոտենցիալ և հավատարիմ հաճախորդների բազա, մատակարարման ցանց, հուսալիություն և որակ, մենեջերների և աշխատողների արհեստավարժություն:
- Կազմակերպության այնպիսի ատրիբուտների բացակայություն, ինչպիսիք են՝ ուղղահայաց ինտեգրում, կենտրոնական գրասենյակ, հիերարխիա, ինչպես նաև կազմակերպության հստակ սահմաններ, ճկունություն:
- Հիբրիդային ձևերի առկայություն, որոնք ունակ են համատեղելու տարասեռ ակտիվները:
- Աշխատանքի հեռահար ձևերի առկայություն, աշխատողների՝ միմյանց հետ ֆիզիկապես շփվելու բացակայություն:
- Կազմակերպության ավելի քիչ թափանցիկություն և այլն:
Վիրտուալ կազմակերպության հիմնական առանձնահատկություններն են՝
- ճկուն ցանցային կառուցվածք՝ հորիզոնական կապերի հստակ գերակայությամբ,
- Ցանցի անդամների բարձր պրոֆեսիոնալիզմ,
- Նրանց աշխատանքի ինքնավարություն և նեղ մասնագիտացում,

³⁸⁸ Мазур И. Управление проектами: учебное пособие/ Мазур И. И., Шапиро В. Д., Ольдерогге И. Г.- М.:2-е издание, 2004, С. 36-37.

- Ինտեգրացիայի զարգացած տեղեկատվական միջոցների առկայություն:

Հաշվի առնելով այս առանձնահատկությունը՝ վիրտուալ կազմակերպությունների համար հնարավոր է ձևավորել ոչ ավանդական կառավարման գործառույթներ, որոնք հետևյալն են³⁸⁹:

- Ծրագրի նպատակների ու խնդիրների որոշում,
- Առաջադրանքներին համապատասխան գործընկերների որոնում, գնահատում և ընտրում,
- Իրականացնողների ներգրավում և տեղաբաշխում,
- Առաջադրանքների իրականացման ընթացքում գործընկերների և ռեսուրսների վերաբաշխում:

Վիրտուալ կազմակերպությունը ունի նաև որոշակի թերություններ, որոնք հետևյալն են՝

- գործընկերների տնտեսական կախվածության աճ, որը կապված է ցանցի անդամների նեղ մասնագիտացումից,
- գործընկերների նկատմամբ պատշաճ սոցիալական աջակցության բացակայություն, որը պայմանավորված է դասական երկարաժամկետ պայմանագրերի և սովորական աշխատանքային հարաբերությունների մեղմմամբ,
- կազմակերպության անդամների տարասեռությունից բխող հարաբերությունների չափազանց բարդացման վտանգի առկայություն,
- կազմակերպության անդամակցության և դրա ինքնակազմակերպման շարժընթացի վերաբերյալ անորոշություն:

Ամփոփելով՝ կարող ենք նշել, որ վիրտուալ կազմակերպությունները չունեն ինստիտուցիոնալ և կառուցվածքային շրջանակ, որը բնորոշ է ավանդական կազմակերպություններին, որն իր հերթին էապես փոխում է դրա կազմակերպչական ու կառավարչական գործունեության հիմքերը: Այդ կազմակերպությունների նպատակն է շահույթ ստանալով՝ բավարարելով ապրանքների ու ծառայությունների սպառողների կարիքները ավելի լավ, քան հնարավոր է դա անեն մրցակիցները: Այս նպատակը բնորոշ է շուկային կողմնորոշված կազմակերպություններին: Բայց առաջին հերթին վիրտուալ կազմակերպությունները, որպես կանոն, առաջնորդվում են ոչ թե բավարարելով ինչ-որ միջին շուկայի որոշ հատվածի կարիքներն ու պահանջները, այլ շուկայի պատվերի իրականացման վրա մինչև որոշակի հաճախորդների որոշակի պահանջմունքների բավարարումը: Եվ երկրորդ՝ այս կազմակերպությունները մեծացնում են պատվերի իրականացման որակը և արագությունը՝ միավորելով ցանցի մեջ գտնվող գործընկերների ռեսուրսները:

Վիրտուալ կազմակերպությունների մաքսային, հարկային և վճարահաշվարկային օրենսդրության համար առաջարկում ենք՝

- «Հեղինակային իրավունքի և հարակից իրավունքների մասին» օրենքում կատարել որոշակի լրամշակում, որով կկարգավորվեն մտավոր սեփականության իրավունքի հետ կապված իրավահարաբերությունները, մասնավորապես կսահմանվեն տեղեկատվական ապրանքների կրկնօրինակման և պահպանման կանոններն ու պայմանները:
- Էլեկտրոնային առևտուրն ունի զլրբալ բնույթ, հետևաբար կարգավորման նորմատիվային ակտերը պետք է կառուցվեն միասնական սկզբունքների վրա: Մասնավորապես նշենք, որ 1998-ի մայիսին Էլեկտրոնային առևտրի աճի

³⁸⁹ Гумерова Г. И. Виртуальная организация как объект исследования и учета в российском экономическом пространстве цифровой экономики, Фонд инфраструктурных и образовательных программ, Москва, 2018, N 14, С. 616-639.

պատճառով ԱՅԿ անդամներն ընդունեցին Համաշխարհային էլեկտրոնային առևտրի մասին հռչակագիրը: Հռչակագրում ներառված էին էլեկտրոնային փոխանցումներում մաքսատուրբերի պարտականության մասին կետեր: Օրինակ՝ Ինդոնեզիան, պահպանելով ԱՅԿ-ի հռչակագիրը, նման ապրանքների մաքսատուրբեր է սահմանել 0% -ի չափով³⁹⁰: Ինչպես նաև նշեք, որ ԵՏՄ-ի երկրները պատրաստում են կանոններ միջսահմանային ինտերնետ առևտրի ինտեգրված կարգավորման համար³⁹¹, որը նույնպես կնպաստի այս ոլորտի կարգավորման գործընթացին:

- Անորոշ ժամանակով չպետք է միջամտել վիրտուալ կազմակերպությունների զարգացմանը և չպետք է հարկել էլեկտրոնային տնտեսական գործունեությունն իրականացնող սուբյեկտներին, քանի որ սա հնարավորություն կտա ավելի մեծ օգուտ ստանալ ցանցի ողջ ներուժն օգտագործելու շնորհիվ: Ինչպես նաև հետագայում պետք է սահմանվեն ցածր հարկադրույթներ, հարկման մեխանիզմները պետք է լինեն ավտոմատացված և պետք է հստակեցվեն ռեզիդենտները: Վաճառողը իր երկրում վաճառք իրականացնելիս պետք է վճարի շահութահարկ և ԱԱՀ, իսկ արտահանելու դեպքում գնորդը պետք է վճարի ԱԱՀ կամ «Գուզլի հարկ», որն արդյունավետորեն արդեն կիրառվում է եվրոպական մի շարք երկրներում: Նշենք, որ 1998 թ.-ին ՏՀԶԿ-ն առաջարկել է չափանիշներ առքուվաճառքի ժամանակ եկամտի վայրի ծագման դասակարգելու համար, ինչպես նաև թվային ապրանքների էլեկտրոնային առևտրի ժամանակ առկա հարկային համաձայնագրերի առանձնահատկությունները, որոնք թայլ են տալիս որոշակի հստակեցումներ անել այս ոլորտում³⁹²: Սակայն նշենք, որ ոլորտի զարգացման հետ նաև հնարավոր կլինի խորը ուսումնասիրություններ իրականացնել և առավել արդյունավետ լուծումներ գտնել, որոնք կնվազեցնեն ոլորտում առկա ռիսկերը:

FEATURES OF VIRTUAL ORGANIZATIONS

ANI SAHAKYAN

*Shirak M. Nalbandyan State University,
Chair of Business Administration, Ph.D. in Economic Sciences,
Gyumri, Republic of Armenia*

The purpose of this article is to discover specifics of virtual organizations. The task is to study activities of certain virtual organization, to compare some typical features of traditional and virtual organizations. As a result, the advantages and disadvantages of virtual organization are presented.

Empirical research methods were used during the research.

As a result of the research, the conclusion was drawn that a virtual organization is a voluntary temporary cooperation between independent partners, who, due to optimizing the production system, bring great benefits to customers. The advantages of these organizations are the

³⁹⁰ Trade Intelligence Asia Pacific, The Customs of e-Commerce, Pwc, April/May 2018, <https://customs.pwc.com/en/publications/assets/pdf/trade-intelligence-201806.pdf>.

³⁹¹ Եվրասիական տնտեսական հասնձնաժողով, <http://www.eurasiancommission.org/hy/nae/news/Pages/30-06-2017.aspx>.

³⁹² Taxation Aspects of Electronic Commerce, OECD, <http://www.oecd.org/tax/treaties/ecommercereportsandtechnicalpapers.htm>.

speed of fulfillment of the market order, the reduction of the total costs, the more complete satisfaction of the customers' needs, the flexibility towards the changes of the environment, as well as the possibility of reducing the barriers to access to new markets.

Key words: virtual organization, traditional organization, artificial intelligence, communication technology, e-commerce

ОСОБЕННОСТИ ВИРТУАЛЬНЫХ ОРГАНИЗАЦИЙ

АНИ СААКЯН

*преподаватель кафедры делового администрирования
Ширакского государственного университета им. М. Налбандяна,
кандидат экономических наук,
г. Гюмри, Республика Армения*

Целью статьи является раскрыть специфику виртуальных организаций, ее задачей – изучить деятельность конкретной виртуальной организации, а также сравнить некоторые характерные особенности традиционных и виртуальных организаций. В результате были представлены преимущества и недостатки виртуальной организации.

В ходе работы использовались эмпирические методы исследования.

Подводя итоги, мы пришли к выводу о том, что виртуальная организация – это добровольное временное сотрудничество между некоторыми, как правило, независимыми партнерами, которые, благодаря оптимизации производственной системы, приносят огромную пользу клиентам. Преимуществами этих организаций являются скорость выполнения рыночного заказа, сокращение общих затрат, более полное удовлетворение потребностей клиентов, гибкость в отношении изменений окружающей среды, а также возможность снижения барьеров для доступа на новые рынки.

Ключевые слова: виртуальная организация, традиционная организация, искусственный интеллект, коммуникационные технологии, электронная коммерция.